

APSAUGOS, PAGALBOS,
PASLAUGŲ TEIKIMO
SEKSUALINĮ SMURTĄ ARTIMOJE
APLINKOJE AR UŽ JOS RIBŲ PATYRUSIAM
AR SEKSUALINIO SMURTO ARTIMOJE
APLINKOJE PAVOJŲ
PATIRIANČIAM ASMENIUI
ALGORITMAS

PRABILK

2023 12 11

APSAUGOS, PAGALBOS, PASLAUGŲ TEIKIMO SEKSUALINĮ SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE AR UŽ JOS RIBŲ PATYRUSIAM AR SEKSUALINIO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANČIAM ASMENIUI ALGORITMAS

Projektas „**Seksualinis smurtas: nuo metodinio palaikymo iki prevencijos organizavimo**“
(Nr. 1-SMK06258/2023)

Finansavimas

Projektą finansuoja Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Autoriai **J. Cinskienė, N. Daukšienė, J. Pečiūrienė, Dr. D. Puidokienė, J. Šeduikienė**

Vadovaujantis partneris

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Smilčių g. 6, 92277 Klaipėda

Administracija: +370 607 81688

El. paštas: info@ksppc.lt

Tinklavieta: www.ksppc.lt

<https://www.facebook.com/nedelsk>

Partneriai **Moterų informacijos centras**

Žirmūnų g. 139-603, 09120 Vilnius

Administracija: +370 5 262 9003

El. paštas: mic@lygus.lt

Tinklavieta: www.lygus.lt

Moterų teisių asociacija

Gedimino g. 47-105, 44242 Kaunas

Administracija: +370 674 07677

El. paštas: info@mota.lt

Tinklavieta:

<https://www.facebook.com/Moter%C5%B3-teisi%C5%B3-asociacija-106564302723558/>

Ribologija

Žirmūnų g. 5-29, 09101 Vilnius

Administracija: +370 692 99570

El. paštas: info@ribologija.lt

Tinklavieta: <https://ribologija.lt/>

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

© Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras. Moterų informacijos centras. Moterų teisių asociacija. Ribologija. Visos teisės saugomos. Jokia šio leidinio dalis negali būti dauginama arba perduodama bet kokiomis priemonėmis, elektroninėmis ar mechaninėmis, įskaitant kopijavimą, įrašymą ar naudojant bet kokią kitą informacijos saugojimo ar paieškos sistemą, be leidėjo sutikimo, išskyrus trumpas citatas, naudojamas kritinei apžvalgai. Leidinys atspindi autorių požiūrį, todėl Socialinės apsaugos ir darbo ministerija nėra atsakinga už jame pateikiamą informaciją.

Turinys

Įvadas.....	4
Santrumpos.....	5
Sąvokos.....	5
Institucijos užtikrinančios apsaugą, teikiančios pagalbą ir paslaugas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar asmenims patiriantiems seksualinio smurto pavojų.....	7
Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar asmenims patiriantiems seksualinio smurto pavojų artimoje aplinkoje.....	11
Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ne artimoje aplinkoje.....	14
Duomenų perdavimas Pagalbos tarnybai ir Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui.....	18
Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas patyrusiems seksualinį smurtą ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų suaugusiems asmenims. (Nacionalinio informacijos apie seksualinį smurtą centro algoritmo vizija).....	19

Ivadas

Lietuvoje nėra tinkamai funkcionuojančios apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemos asmenims seksualinį smurtą patyrusiems ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų asmenims. 2023 m. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ėmėsi iniciatyvos ir konkurso būdu nuo 2023 m. liepos 1 d. finansuoja Nacionalinį informacijos apie seksualinį smurtą centrą, kurį įkūrė 4 nevyriausybines organizacijas: Klaipėdos socialinės psichologinės pagalbos centras, Moterų informacijos centras, Moterų teisių įtvirtinimo asociacija ir Ribologija. Atlikta specialistų, užtikrinančių apsaugą bei teikiančių pagalbą bei paslaugas bei vykdančių prevenciją, poreikių apklausa parodė specialistų poreikį metodiniam palaikymui.

Apsaugos, pagalbos, paslaugų teikimo seksualinį smurtą artimoje aplinkoje ar už jos ribų patyrusiam ar seksualinio smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam asmeniui algoritmas yra parengtas vadovaujantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo ir LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo (toliau – Įstatymai) nuostatomis. Tačiau būtina pažymėti, kad šiuose įstatymuose numatyta pagalba ir / ar paslaugos, ypač, jei kalbame apie seksualinį smurtą ne artimoje aplinkoje, pagalbos teikimą seksualinį smurtą patyrusiems ar jo pavojų patiriantiems asmenims sprendžia gana paviršutiniškai, nes tikslinė pagalba, galinti atliepti nukentėjusiojo specialiuosius poreikius, nėra numatyta. Todėl būtina tobulinti teikiamą pagalbą ir paslaugas seksualinį smurtą patyrusiems ar jo pavojų patiriantiems asmenims reglamentuojančius teisės aktus, vėliau atnaujinant ir algoritmus. Algoritmo tikslas – padėti organizuoti seksualinio smurto prevencijos vykdymą bei pagalbos ir paslaugų teikimo procesą seksualinį smurtą patyrusiems ar seksualinio smurto pavojų patiriantiems asmenims, siekiant užtikrinti asmens apsaugą, pagalbos ir paslaugų teikimą tiek artimoje aplinkoje tiek už jos ribų.

Siekiant atliepti nukentėjusio asmens individualius poreikius bei tinkamai vykdyti prevenciją svarbu vadovautis Įstatymuose įvardintais principais; žinoti kiekvienos institucijos, dalyvaujančios apsaugos užtikrinimo, pagalbos ir paslaugų teikimo bei prevencijos vykdymo procese, funkcijas ir atsakomybes; išmanyti smurto artimoje aplinkoje ir seksualinio smurto dinamiką, priežastis, suprasti lyčių lygių galimybių aspekto svarbą.

Algoritmą sudaro šios sudėtinės dalys:

1 algoritmas. Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų artimoje aplinkoje.

2 algoritmas. Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ne artimoje aplinkoje.

3 algoritmas. PRABILK. Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas seksualinį smurtą patyrusiems ar seksualinio smurto pavojų patiriantiems suaugusiems asmenims (Nacionalinio informacijos centro apie seksualinį smurtą algoritmo vizija).

Santrumpos

BPC – Bendrasis pagalbos centras

NISSC – Nacionalinis informacijos apie seksualinį smurtą centras

NVO – Nevyriausybinė organizacija

LR – Lietuvos Respublika

PT – Pagalbos tarnyba

SAA – Smurtas artimoje aplinkoje

SAA pavojų keliantis asmuo – Smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo

SAA pavojų patiriantis asmuo – Smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo

SAA patyręs asmuo – Smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SKPC – Specializuotos kompleksinės pagalbos centras

SeSm – Seksualinis smurtas

SeSmAA – Seksualinis smurtas artimoje aplinkoje

VTAJT – Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba

Sąvokos

1. Pagal LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą:

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderis (toliau – Orderis) – prevencinė apsaugos priemonė, kuri skirta smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam asmeniui apsaugoti ir kuria pilnametis smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, jeigu jis gyvena kartu su smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiu asmeniu, nesilankyti šio asmens gyvenamojoje vietoje, nesiartinti prie jo ir kartu su juo gyvenančių pilnamečių asmenų ir (ar) vaikų, nebendrauti, neieškoti ryšių su jais.

Artima aplinka – aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį.

Smurtas artimoje aplinkoje (toliau – SAA) – artimoje aplinkoje veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, turtinę ir (ar) neturtinę žalą.

Smurtas lyties pagrindu – prieš asmenį nukreiptas smurtas dėl lyties, lytinės tapatybės ar lyties raiškos arba darantis neproporcingą poveikį tam tikros lyties asmenims.

Smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo (toliau – SAA patyręs asmuo) – asmuo, prieš kurį panaudotas SAA, taip pat vaikas, tapęs SAA liudininku, ir / ar) vaikas, gyvenantis artimoje aplinkoje, kurioje buvo smurtauta.

Smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo (toliau – SAA pavojų patiriantis asmuo) – asmuo, prieš kurį, pagrįstai įtariama, gali būti panaudotas SAA.

Smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo (toliau – SAA pavojų keliantis asmuo) – asmuo, keliantis pagrįstą įtarimą, kad gali panaudoti SAA.

Specializuota kompleksinė pagalba – pagalba SAA pavojų patiriantiems asmenims ar SAA patyrusiems asmenims, kurią organizuoja, koordinuoja ir (ar) teikia specializuotos kompleksinės pagalbos centrai.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centras (toliau – SKPC) – Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs viešasis juridinis asmuo ar jo padalinys, kuriam suteikta teisė teikti specializuotą kompleksinę pagalbą SAA pavojų patiriantiems asmenims ar SAA patyrusiems asmenims.

2. Pagal LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymą:

Nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo – fizinis asmuo, kuris tiesiogiai dėl nusikalstamos veikos patyrė fizinės, turtinės ir (ar) neturtinės žalos; fizinio asmens, kuris mirė dėl nusikalstamos veikos, šeimos narys (nariai), artimasis (artimieji) giminaitis (giminaičiai), kuris (kurie) dėl to asmens mirties patyrė fizinės, turtinės ir (ar) neturtinės žalos.

Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims tarnyba (toliau – pagalbos tarnyba) – juridinis asmuo organizuojantis ir teikiantis akredituotą pagalbą nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims.

Pirmojo kontakto institucija – Lietuvos Respublikoje veikianti institucija, į kurią nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo ar jo atstovas pagal įstatymą kreipiasi pirmiausia: ikiteisminio tyrimo įstaiga, prokuratūra (prokuroras) ar teismas, Bendrasis pagalbos centras, savivaldybės administracija, socialinių paslaugų įstaiga, bet kuri švietimo ar sveikatos priežiūros įstaiga, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

3. Kitos sąvokos

Ne artima aplinka – aplinka, kurią sudaro asmenys, nesiejami santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu negyvenantys ir / ar nevedantys bendro ūkio.

Institucijos užtikrinančios apsaugą, teikiančios pagalbą ir paslaugas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar asmenims patiriantiems seksualinio smurto pavojų

Apsaugos užtikrinimą, pagalbos ir paslaugų teikimą, asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų, bei prevencijos vykdymą reglamentuoja 2 įstatymai:

- LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (tiek SeSm pavojų patiriančiam tiek ir SeSm patyrusiam asmeniui)
- LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas (tik SeSm patyrusiam asmeniui).

LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo paskirtis – užtikrinti kiekvieno asmens, įskaitant vaikus, apsaugą **nuo smurto artimoje aplinkoje**, dėl jo žalos visuomenei priskiriamo prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, sudaryti teises prielaidas nedelsiant reaguoti į grėsmę, kylančią dėl smurto artimoje aplinkoje, taikyti smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje priemones, teikti specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims ar smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims, nustatyti institucijų ir įstaigų kompetenciją smurto artimoje aplinkoje prevencijos, apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje ir specializuotos kompleksinės pagalbos smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims ar smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims teikimo srityse¹. LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme įpareigojimai numatyti šioms institucijoms veikiančioms tiek nacionaliniu, tiek regioniniu, tiek savivaldos lygmenimis:

- asmens sveikatos įstaigai;
- Bendrajam pagalbos centrui;
- ikiteisminio tyrimo įstaigai (policijai);
- prokuratūrai;
- socialinių paslaugų įstaigai;
- Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui;
- švietimo įstaigai;
- Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai.

LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad fiziniai asmenys, nukentėję **nuo nusikalstamos veikos**, padarytos Europos Sąjungos teritorijoje, prieš baudžiamąjį procesą, jo metu, prireikus – po jo ir visais atvejais, kai baudžiamasis procesas nepradedamas, arba nukentėję nuo nusikalstamos veikos, padarytos ne Europos Sąjungos teritorijoje, kai baudžiamasis procesas vyksta Lietuvos Respublikos teritorijoje, būdami Lietuvos Respublikos teritorijoje, gautų pagalbą². Šio įstatymo nuostatos, reglamentuojančios pagalbos teikimą SAA patyrusiam asmeniui, taikomos tiek, kiek šios pagalbos teikimas nereglamentuotas LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme. LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatyme įpareigojimai numatyti šioms institucijoms:

- pirmojo kontakto institucijai (daugiau informacijos žr. 9 psl.);
- Pagalbos tarnybai.

¹ Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas.

[XI-1425 Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas \(lrs.lt\)](#)

² Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas.

[XIV-169 Lietuvos Respublikos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas \(lrs.lt\)](#)

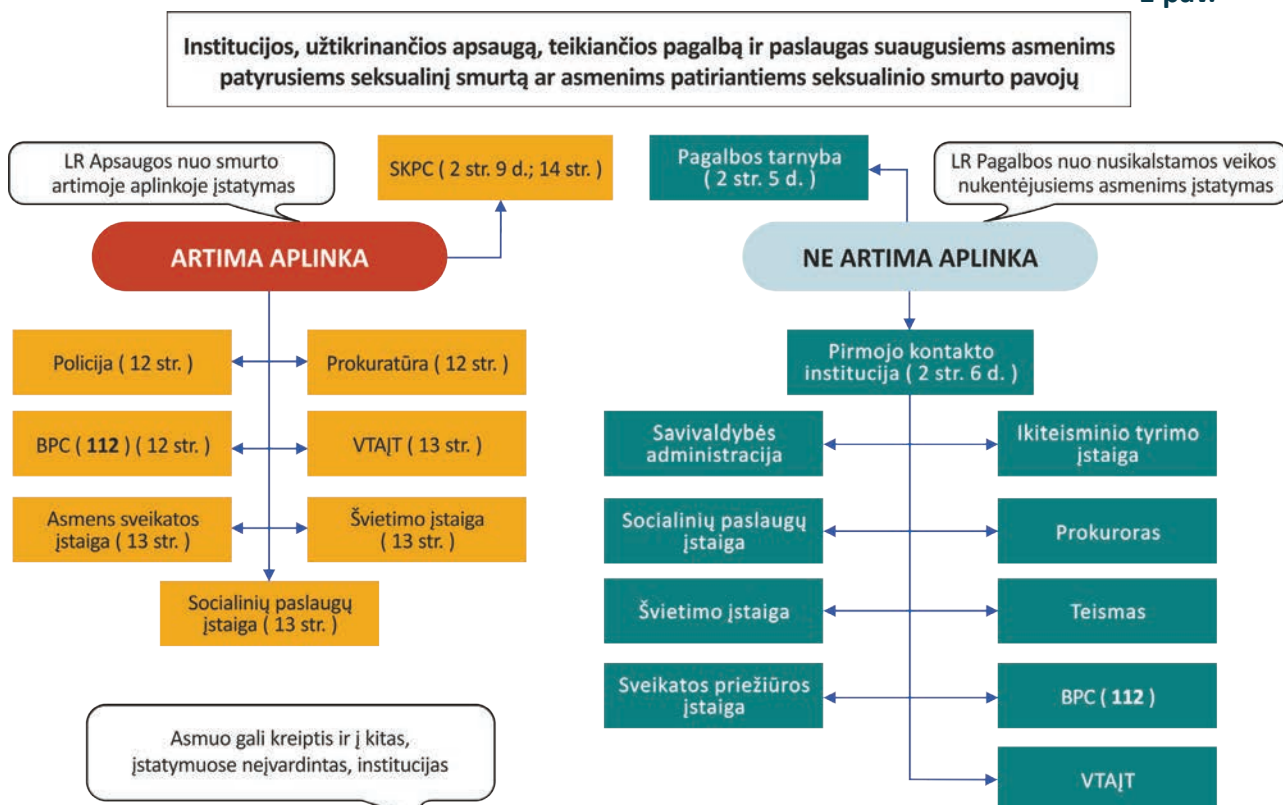
Apsaugos užtikrinimo, pagalbos bei paslaugų organizavimo bei teikimo principai ir apimtys, SeSm patyrusiems asmenims ar SeSm pavojų patiriantiems asmenims artimoje aplinkoje ir ne artimoje aplinkoje, turi panašumo, bet tuo pačiu skiriasi.

Skirtumai:

1. Vadovaujantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu pagalba teikiama ir SeSm patyrusiems ir SeSm pavojų patiriantiems asmenims. Pagalbą teikia – Specializuotos kompleksinės pagalbos centras. Tuo tarpu vadovaujantis LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymu pagalba teikiama tik SeSm patyrusiems asmenims. Pagalbą teikia – Pagalbos tarnyba.
2. Pagalba SeSm patyrusiems ar SeSm pavojų patiriantiems asmenims artimoje aplinkoje teikiama proaktyviai, t. y. SKPC gavęs asmens duomenis iš policijos, prokuratūros, švietimo, socialinių ar asmens sveikatos priežiūros paslaugų įstaigų, VTAJT (asmens duomenys SKPC perduodami be asmens sutikimo) su nukentėjusiuoju susisiekiama tiesiogiai ir jam pasiūlo pagalbą. Tuo tarpu asmeniui, nukentėjusiam nuo seksualinio smurto ne artimoje aplinkoje, pagalbą organizuoja ir teikia PT, kuriai nukentėjusio asmens kontaktinius duomenis perduoda pirmojo kontakto institucija arba institucija, į kurią asmuo kreipiasi savarankiškai.
3. Vadovaujantis LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymu nukentėjęs asmuo yra ir „fizinio asmens, kuris mirė dėl nusikalstamos veikos, šeimos narys (nariai), artimasis (artimieji) giminaitis (giminaičiai), kuris (kurie) dėl to asmens mirties patyrė fizinės, turtinės ir (ar) neturtinės žalos“. Tokios nuostatos LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme nėra, tačiau ji yra garantuojama pagal 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR (OL 2012 L 315, p. 57), kas galimai apunkina nuo SAA nukentėjusio šeimos nario teisių įgyvendinimą.

Trumpas institucijų įvardintų 1 pav. aprašymas.

1 pav.

Asmens sveikatos priežiūros įstaiga. Įstaiga teikdama paslaugas seksualinį smurtą patyrusiems pacientėms vadovaujasi Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2021 m. liepos 30 d. patvirtintu Įsakymu Nr. V-1765 „Dėl asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo galimai seksualinį smurtą patyrusiems moteriškosios lyties asmenims aprašo“. Aprašas reglamentuoja, paslaugas seksualinį smurtą patyrusiems pacientėms, teikiančių asmens sveikatos priežiūros įstaigų darbo tvarką bei nenutrūkstamai (24/7) teikiamas paslaugas galimai seksualinį smurtą patyrusiems pacientėms (moterims ir mergaitėms), įtariant, diagnozuojant ir (ar) gydant ligas ir (ar) sužalojimus. Paslaugas seksualinį smurtą patyrusiems pacientėms teikiančios asmens sveikatos priežiūros įstaigos yra šios: Viešoji įstaiga Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos; Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos; Viešoji įstaiga Klaipėdos universitetinė ligoninė; Viešoji įstaiga Respublikinė Šiaulių ligoninė; Viešoji įstaiga Respublikinė Panevėžio ligoninė.

Bendrasis pagalbos centras. Skubiosios pagalbos tarnybų ryšio numeris 112 – bendras telefono ryšio numeris, skirtas pranešti apie teisės pažeidimą, staiga iškilusią grėsmę gyvybei, sveikatai, saugumui, aplinkai ar turtui ir išsikviesti pagalbos tarnyboms: policijai, priešgaisrinei gelbėjimo tarnybai, greitajai medicinos pagalbai ar aplinkosaugai. Numeris 112 veikia nenutrūkstamai – 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę. Skambinimas juo yra nemokamas. Tokiu pačiu principu numeris 112 veikia visose Europos Sąjungos valstybėse. Skubiosios pagalbos tarnybas telefonu numeriu 112 galima išsikviesti ne tik skambučiu, bet ir SMS žinute, naudojantis mobiliąja aplikacija ar išsiunčiant „eCall“ signalą. Asmenys, turintys klausos negalią, gali susisiekti su BPC operatoriumi naudodamiesi specialia mobiliąja programėle, kuri veikia tik Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Ikiteisminio tyrimo įstaiga. Ikiteisminio tyrimo įstaiga yra policija.

Pagalbos tarnyba. Akredituotos PT teikia konfidencialią ir nemokamą pagalbą nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims bei bendradarbiauja su kitomis pagalba ir paslaugas teikiančiomis bei apsaugą užtikrinančiomis institucijomis. Organizuodamos bei teikdamos pagalbą asmenims nukentėjusiems nuo nusikalstamos veikos, PT vadovaujasi SADM įsakymu „Dėl akredituotos pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims teikimo tvarkos aprašu“. Akredituotų PT sąrašą galima rasti: <https://sppd.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/akreditacija/pagalbos-tarnybu-prieziuros-akreditacija/>

Pirmojo kontakto institucija. Pirmojo kontakto institucijos sąvoką, jos funkcijas apibrėžia LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas. Pirmojo kontakto institucijos: ikiteisminio tyrimo įstaiga, prokuratūra (prokuroras) ar teismas, Bendrasis pagalbos centras, savivaldybės administracija, socialinių paslaugų įstaiga, bet kuri švietimo ar sveikatos priežiūros įstaiga, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba.

Prokuratūra (prokuroras). Prokurorai yra valstybės pareigūnai, atsakingi už ikiteisminių tyrimų priežiūrą ir kaltinimo palaikymą teisme. Jie glaudžiai bendradarbiauja su policija, prižiūri tyrimus ir prireikus priima sprendimus dėl prievartos priemonių. Kai kuriais atvejais prokurorai gali visiškai kontroliuoti tyrimą arba patys atlikti konkrečius tyrimo veiksmus.

Savivaldybės administracija. Savivaldybės biurokratinis aparatas, vykdamas savivaldybės politinės struktūros – savivaldybės tarybos suformuluotus uždavinius ir priimtus sprendimus bei įgyvendinantis savo parengtas savivaldybės teritorijos plėtros ir viešojo administravimo programas.

Sveikatos priežiūros įstaiga. Juridinis asmuo, organizacija ar jų filialas, LR Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo, LR Papildomosios ir alternatyviosios sveikatos priežiūros įstatymo ir Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo nustatyta tvarka turintis teisę teikti sveikatos priežiūros paslaugas.

Sveikatos priežiūros įstaigų rūšys – asmens sveikatos priežiūros, visuomenės sveikatos priežiūros ir mišrios įstaigos.³

Socialinių paslaugų įstaiga. Socialinių paslaugų įstaiga teikia paslaugas asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime, siekiant sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos vadovaujantis LR Socialinių paslaugų įstatymu.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centras. Akredituoti SKPC teikia konfidencialią ir nemokamą specializuotą kompleksinę pagalbą pilnamečiams SAA patyrusiems asmenims ir SAA pavojų patiriantiems asmenims bei bendradarbiauja su kitomis pagalba ir paslaugas teikiančiomis bei apsaugą užtikrinančiomis institucijomis. SKPC, teikdami specializuotą kompleksinę pagalbą SAA patyrusiems asmenims ar SAA pavojų patiriantiems asmenims, vadovaujasi SADM įsakymu „Dėl Specializuotos kompleksinės pagalbos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems asmenims ar smurto artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims teikimo bei ekspertinio vertinimo dėl sprendimo skirti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį ar jo neskirti tvarkos aprašo ir pavyzdinių specializuotos kompleksinės pagalbos centrų vidaus taisyklių, kuriose reglamentuojamas keitimasi asmens duomenimis, susijusiais su smurto artimoje aplinkoje, tarp specializuotos kompleksinės pagalbos centrų ir institucijų bei įstaigų, vykdančių veiklą apsaugos nuo smurto artimoje pagalbos srityse patvirtinimo“. Akredituotų SKPC sąrašą galima rasti: <https://sppd.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/akreditacija/specializuotos-kompleksines-pagalbos-centru-akreditacija/>

Švietimo įstaiga. Tai mokykla arba švietimo pagalbos įstaiga, kurios pagrindinė veikla – švietimo pagalbos teikimas. Vienas iš švietimo įstaigos tikslų – „išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi...“. Švietimo įstaigos vadovaujasi LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymu „Dėl smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijų patvirtinimo“.

Teismas. Lietuvos teismai pagal Lietuvos Konstituciją vienintelė institucija, šalyje vykdanči teisingumą. Teismai ir jų teisėjai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi ir vadovaujasi įstatymu. Lietuvoje veikia 22 bendrosios kompetencijos teismai, kurie nagrinėja civilines ir baudžiamąsias bylas. Apylinkių teismai, kurie nagrinėja ir administracinių teisės pažeidimų bylas ir du specializuoti teismai, kurie nagrinėja administracines bylas (bylas dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių).

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ar jos įgalioti teritoriniai skyriai. VVAJT misija „Saugoti ir ginti kiekvieno vaiko teises ir teisėtus interesus“. Savo veikloje vadovaujasi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija ir kitomis tarptautinėmis konvencijomis, tarptautinėmis sutartimis, Europos sąjungos ir Lietuvos teisės aktais. Tarnyba organizuoja savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų specialistų žinių ugdymą, koordinuoja savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybas ir koordinuoja mobiliųjų komandų darbą dėl pagalbos šeimai suteikimo, vertina vaiko situaciją, inicijuoja atvejo nagrinėjimą, priima sprendimus dėl individualių atvejų; gina vaiko teises ir teisėtus interesus teisme, dalyvauja teismo posėdžiuose, bendradarbiauja su kitomis institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis vaiko teisių apsaugos užtikrinimo klausimais ir t.t.

³ Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29546/asr>

Kitos institucijos. Be įstatymuose įvardintų institucijų pagalbą ir paslaugas SeSm patyrusiems asmenims ir SeSm pavojų patiriantiems asmenims teikia ir kitos organizacijos, pvz.: emocinės paramos linijos, nuo 2023 m. liepos mėn. 01 d. veikiantis Nacionalinis informacijos apie seksualinį smurtą centras (daugiau informacijos <https://prabilk.lt/>), prekybos žmonėmis srityje dirbančios NVO.

Pastaba. Vadovaujantis LR Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo nuostatomis – asmeniui pateikiama informacija turi būti parengta lengvai suprantama kalba bei išversta į lietuvių gestų kalbą bei lengvai prieinama visiems Lietuvos Respublikos piliečiams.

Apsaugos užtikrinimas, pagalba ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų artimoje aplinkoje

Apsaugos užtikrinimo, pagalbos ir paslaugų teikimo tvarką, kai SeSm ar SeSm pavojus patiriamas artimoje aplinkoje, reglamentuoja LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas.

Seksualinį smurtą patyręs asmuo ar seksualinio smurto pavojų patiriantis asmuo (toliau – SeSmAA) į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą gali patekti keliais būdais (žiūrėti 2 pav.):

- asmuo skambina į BPC. Asmuo turintis klausos negalią pagalbą išsikviesti gali pasinaudodamas 112 mobiliąją programėle⁴;
- asmuo kreipiasi į SKPC;
- asmuo savarankiškai ieško pagalbos (pvz. kreipiasi į asmens sveikatos ar socialinių paslaugų įstaigą, NVO, darbdavį ar pan.);
- asmuo identifikuojamas institucijoje (pvz., asmuo kreipėsi į socialinių paslaugų įstaigą dėl paslaugų, kurių teikimo metu identifikuojama, kad jis patiria SAA; asmens sveikatos įstaigoje nustatomi sužalojimai, būdingi SAA; identifikuoja socialiniai darbuotojai lankydami asmenį namuose; dienos centrų ar kitų socialines ir / ar švietimo paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai ir pan.);
- kiti asmenys (pvz.: giminaičiai, kaimynai, draugai) skambina BPC ar SKPC. Bendroji informacija apie SKPC teikiamą pagalbą suteikiama asmeniui kuris kreipėsi. SKPC pagalba teikiama tik SeSm pavojų patiriančiam ar SeSm patyrusiam asmeniui sutikus gauti pagalbą.

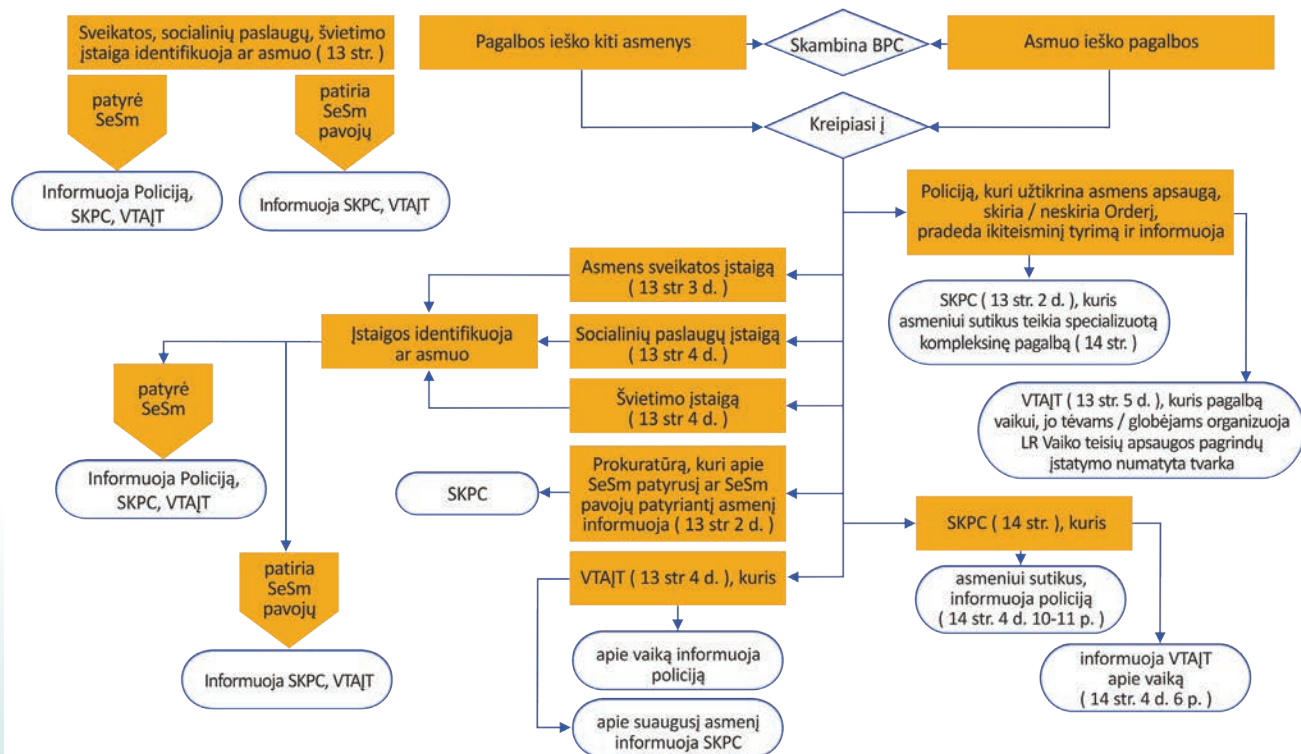
BPC išsiunčia informaciją dėl galimo SeSmAA į **Policijos registruojamų** įvykių registrą. Policijos pareigūnai, atvykę į galimo SeSmAA įvykio vietą arba patys būdami to įvykio liudininkai, užfiksuoja SeSmAA įvykį ir:

- Nenustatę padarytos nusikalstamos veikos požymių, Įstatymo 8 straipsnyje nustatyta tvarka atlikę SAA pavojaus rizikos vertinimą⁵, sprendžia dėl Orderio skyrimo.
- Nustatę padarytos nusikalstamos veikos požymių, pradeda ikiteisminį tyrimą.
- Policijos pareigūnas apie ikiteisminio tyrimo dėl SeSmAA pradėjimą privalo nedelsdamas informuoti:
 - SKPC.
 - VTAJT, tuo atveju, kai SAA patyręs asmuo arba smurtavęs asmuo yra vaikas.

⁴ BPC 112 aplikaciją: <http://www.lkd.lt/informacija-apie-numerio-112-mobiliaja-programele>

⁵ Kriterijus tvirtina Vidaus reikalų ministerija

**Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims,
patyrusiems seksualinį smurtą ar patiriantiems seksualinio smurto pavojų
ARTIMOJE APLINKOJE**

Policijos pareigūnui skyrus Orderį 15 dienų laikotarpiui apie šį sprendimą yra informuojamas:

- SeSmAA pavojų keliantis asmuo jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais.
- SeSmAA pavojų patiriantis asmuo jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais.
- SKPC, kuriam perduodami policijos pareigūno atlikto smurto artimoje aplinkoje pavojaus rizikos vertinimo rezultatai.
- VTAJT tuo atveju, kai su SeSmAA pavojų patiriančiu asmeniu gyvena vaikas, SeSmAA pavojų patiriantis asmuo yra vaikas, vaikas yra tapęs SeSmAA liudininku ar gyvena aplinkoje, kurioje buvo smurtauta.

SKPC taip pat yra informuojamas tais atvejais, kai Orderis neskiriamas. VTAJT yra informuojama ir tais atvejais, kai SeSmAA pavojų keliantis asmuo yra vaikas, tačiau Orderis jam neskiriamas.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba (jos igalioji teritoriniai skyriai), sužinojusi apie SeSmAA, privalo apie SeSmAA pavojų patiriantį asmenį informuoti SKPC, o apie SeSmAA patyrusį asmenį – SKPC ir policiją. Vaiko teisių apsaugos specialistai SeSmAA pavojų patiriantį asmenį ar SeSmAA patyrusį asmenį, jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais (telefonu, el. paštu, susitikus tiesiogiai) ir būdais,⁶ privalo informuoti, kad su juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą. Jeigu SeSmAA pavojų patiriantis asmuo ar SeSmAA patyręs asmuo yra vaikas, SKPC perduodami jo atstovo pagal įstatymą duomenys. Pagalbos vaikui ir jo tėvams, globėjams organizavimo pagrindus nustato LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas⁷.

⁶ Informacijos prieinamumas asmenims su negalia gali būti užtikrinamas pasitelkiant šiuos būdus:

- lietuvių gestų kalbą;
- lengvai suprantamą kalbą, kai pasitelkiamos piktogramos bei simboliai reikšmėms perteikti;
- tinkamą formatą turiniui pateikti, pvz.: vaizdo įrašų subtitravimą, Brailio raštą, ekrano skaityklėms pritaikytus el. dokumentų formatus, tinkamą dokumento šriftą, kontrastą ir t.t.

⁷ LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr>

Socialinių paslaugų įstaiga, sužinojusi apie SeSmAA, privalo apie SeSmAA patyrusį asmenį – SKPC ir policiją, o apie SeSmAA pavojų patiriantį asmenį informuoti SKPC. Socialinių paslaugų įstaigos specialistai SeSmAA patyrusį asmenį ar SeSmAA pavojų patiriantį asmenį, jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais, privalo informuoti, kad su juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą.

Švietimo įstaiga, sužinojusi apie SeSmAA, privalo apie SeSmAA patyrusį asmenį informuoti SKPC ir policiją, o apie SeSmAA pavojų patiriantį asmenį – SKPC. Švietimo įstaigos specialistai SeSmAA patyrusį asmenį ar SeSmAA pavojų patiriantį asmenį, jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais, privalo informuoti, kad su juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą.

Asmens sveikatos priežiūros įstaiga, į kurią kreipiasi SeSmAA patyręs asmuo ar SeSmAA pavojų patiriantis asmuo, privalo teisės aktų nustatyta tvarka ir terminais atlikti SeSmAA patyrusio asmens ar SeSmAA pavojų patiriančio asmens sveikatos patikrinimą, suteikti reikalingas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, medicininuose dokumentuose aprašyti patikrinimo metu nustatytus patirtus fizinius sužalojimus ar psichologinius išgyvenimus. Sveikatos priežiūros įstaiga, sužinojusi apie SeSmAA patyrusį asmenį, privalo apie SSA informuoti SKPC ir policiją, o apie pavojų patiriantį asmenį – SKPC. Sveikatos priežiūros įstaigos specialistai SeSmAA patyrusį asmenį ar SeSmAA pavojų patiriantį asmenį privalo, jai / jam prieinamais informacijos šaltiniais ir būdais informuoti, kad su juo susisieks SKPC ir, jai / jam sutikus, suteiks pagalbą.

SKPC teikia konfidencialią ir nemokamą specializuotą kompleksinę pagalbą SeSmAA patyrusiems asmenims ir SeSmAA pavojų patiriantiems asmenims bei bendradarbiauja su kitomis pagalba ir paslaugas teikiančiomis bei apsaugą užtikrinančiomis institucijomis. SKPC funkcijos pateiktos 3 pav. SKPC teikiamos pagalbos SeSmAA patyrusiems ar SeSmAA pavojų patiriantiems asmenims rūšys yra šios: informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, asmens palydėjimas, ekspertinis vertinimas, specializuota psichologo pagalba, specializuota teisininko pagalba.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centro funkcijos (14 str. 4 d.)

3 pav.

- 1 Įvertina specialiuosius poreikius
- 2 Teikia ekspertinį vertinimą
- 3 Teikia informaciją ir konsultuoja
- 4 Teikia specializuotą psichologinę ir (ar) teisinę pagalbą
- 5 Teikia informaciją apie asmenų teises ir institucijas, kurios gali jas užtikrinti
- 6 Praneša apie galimą vaiko teisių pažeidimą policijai ir VTAJT
- 7 Teikia informaciją apie socialinių paslaugų įstaigas ir padeda susisiekti
- 8 Teikia informaciją apie asmens sveikatos priežiūros įstaigas ir padeda susisiekti
- 9 Asmens prašymu organizuoja palydėjimą į kitas įstaigas / organizuoja
- 10 Informuoja apie galimybę paduoti kompetetingai institucijai skundą dėl SAA
- 11 Informuoja apie ikiteisminio tyrimo įstaigas, prokuratūrą, teismą
- 12 Teikia pagalbą siekiantiems įsitraukti į darbo rinką
- 13 Asmens prašymu rengia informaciją policijai, VTAJT, kitoms suinteresuotoms įstaigoms
- 14 Su VTAJT, soc. paslaugų įstaigomis keičiasi info apie SKPC pagalbos teikimą jeigu SAA patyrė vaikas ar jis gyvena toje aplinkoje

Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijos⁸ parengtame Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų, priklausančių Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacijai, pagalbos teikimo proceso apraše yra detalizuojamos šios pagalbos rūšys:

- Informavimas – informacijos SeSmAA patyrusiam asmeniui ar SeSmAA pavojų patiriančiam asmeniui teikimas apie galimybes apsaugoti nuo SeSmAA ir / ar smurto lyties pagrindu, informavimas apie teisėsaugos ir kitų valstybės institucijų ir įstaigų darbo praktikas, jų pareigas bei SeSmAA patyrusio asmens ar SeSmAA pavojų patiriančio asmens teises, siekiant apsaugoti nuo tolimesnio SeSmAA.
- Konsultavimas – konsultantų veikla, kurios metu kartu su asmeniu analizuojama situacija ir ieškoma veiksmingų būdų, kaip įveikti SeSmAA.
- Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymas, kuris apima šiuos aspektus: asmens saugumą; asmens įvardintas problemas ir poreikius; asmens turimus bei potencialius išorinius ir vidinius resursus; asmens problemų sprendimo būdus ir priemones.
- Pažymų rengimas – įvertinę situacijos pavojingumą, SKPC specialistai savo kompetencijų ir funkcijų ribose atitinkamoms valstybės institucijoms rengia pažymą apie jiems žinomus SeSmAA faktus.
- Tarpininkavimas – pagalbos asmeniui teikimas sprendžiant SeSmAA ir / ar smurto lyties pagrindu atvejį, kuris galimas tik dėl konkretaus atvejo ir tik su asmens sutikimu.
- Palydėjimas – prireikus ir esant galimybei lydi asmenį į policijos komisariatą, teismą, kitas institucijas ir / ar organizacijas, kurios gali padėti spręsti dėl SeSmAA ir / ar smurto lyties pagrindu iškilusias problemas.
- Specializuota psichologo pagalba – pagalba, kurios metu aptariama asmens psichologinė būseną bei psicho-emociniai poreikiai.
- Specializuota teisininko pagalba – pagalba, kurios metu identifikuojamos asmens teisinės problemos, sudaromas teisinės pagalbos priemonių planas.
- Ekspertinis vertinimas – SKPC konsultantai, vykdydami LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 14 straipsnio 4 dalies 2 punkte nurodytas funkcijas, iš policijos įstaigos elektroniniu paštu gavę informaciją apie skundą dėl sprendimo skirti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį ar jo neskirti, ne vėliau kaip per 36 valandas nuo skundo gavimo policijos įstaigoje momento atlieka ir elektroniniu paštu, atsakydami į policijos įstaigos atsiųstą elektroninį laišką, pateikia ekspertinį vertinimą. Atlikdami ekspertinį vertinimą, SKPC konsultantai įvertina galimus smurto artimoje aplinkoje rizikos veiksnius atitinkamai užpildydami ekspertinio vertinimo pažymą.

SKPC specialistas sužinojęs apie galimą vaiko teisių pažeidimą informuoja policiją ir VTAĮT.

Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas suaugusiems asmenims patyrusiems seksualinį smurtą ne artimoje aplinkoje

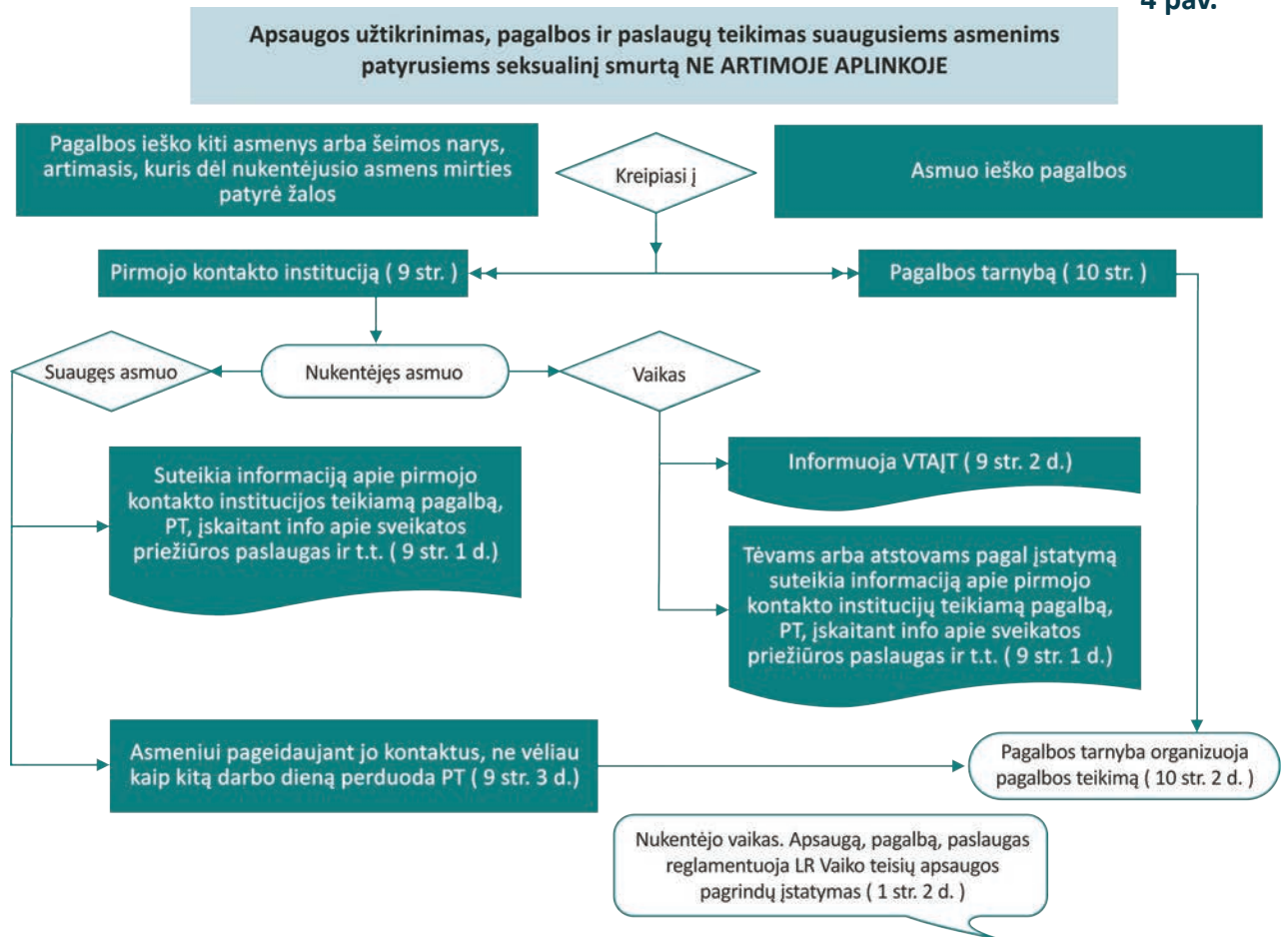
Apsaugos užtikrinimo, pagalbos ir paslaugų teikimo tvarką, tais atvejais kai SeSm patiriamas viešoje erdvėje, reglamentuoja LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas.

Seksualinį smurtą patyręs asmuo į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą gali patekti keliais būdais (žiūrėti 4 pav.):

⁸ Lietuvos moterų teisių įtvirtinimo asociacija <https://www.specializuotospagalboscentras.lt/asociacija/>

- asmuo kreipiasi į pirmojo kontakto instituciją;
- asmuo kreipiasi į PT;
- kiti asmenys (pvz.: giminaičiai, kaimynai, draugai ir pan.) kreipiasi į pirmojo kontakto instituciją arba į PT.

4 pav.

Pirmojo kontakto institucijų teikiama informacija seksualinį smurtą patyrusiam asmeniui pateikiama 5 pav.

Kai nukentėjęs asmuo yra vaikas ir jis pats, jo tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą kreipiasi į pirmojo kontakto instituciją, ši institucija informuoja vaiką, jo tėvus ar kitus jo atstovus pagal įstatymą apie teisę gauti LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymu numatytą pagalbą.

Kai suaugęs nukentėjęs asmuo pageidauja gauti šiame įstatyme numatytą pagalbą ir yra davęs sutikimą, kad jo asmens duomenys būtų perduoti pagalbos tarnybai, pirmojo kontakto institucija nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, raštu arba elektroninių ryšių priemonėmis informuoja pagalbos tarnybą apie nukentėjusį asmenį.

Kai nuo nusikalstamos veikos nukentėję LR piliečiai ir LR konsuliniame statute numatytais atvejais užsienio valstybėje teisėtai esantys asmenys be pilietybės, turintys leidimą gyventi Lietuvoje, kreipiasi dėl LR konsuliniame statute numatytos konsulinės pagalbos suteikimo į LR diplomatinės atstovybes, kurioms pavesta atlikti konsulines funkcijas, ar į konsulines įstaigas, šie asmenys informuojami apie pirmojo kontakto institucijų teikiamą informaciją.

**Pirmojo kontakto institucija nukentėjusiam asmeniui
teikia informaciją apie (9 str. 1 d.)**

- 1 pagalbą, pagalbos tarnybų kontaktinius duomenis, įskaitant informaciją apie galimybę gauti sveikatos priežiūros paslaugas, reikiamo specialisto pagalbą ir galimą laikiną apgyvendinimą;
- 2 procedūras, susijusias su skundo, pareiškimo ar pranešimo dėl nusikalstamos veikos pateikimu, ir teisminę asmens padėtį tokiose procedūrose
- 3 tai, kokiais būdais ir sąlygomis asmuo gali gauti specialias apsaugos priemones
- 4 tai, kokiais būdais ir sąlygomis asmuo gali kreiptis dėl teisinės pagalbos ir konsultacijų
- 5 tai, kokiais būdais ir sąlygomis asmeniui gali būti atlyginta nusikalstama veika padaryta žala
- 6 galimybes asmeniui gauti vertimo žodžiu ir raštu paslaugas
- 7 procedūras, tvarką, specialias apsaugos priemones, kuriomis asmuo gali pasinaudoti Lietuvoje
- 8 skundų dėl baudžiamojo proceso subjektų veiksmų ar sprendimų kuriais gali būti pažeistos asmens teisės, padavimo baudžiamojo proceso metu tvarką
- 9 ikiteisminio tyrimo įstaigą, prokuratūrą ar teismą, į kuriuos gali kreiptis asmuo dėl nusikalstamos veikos ir (ar) kitų su baudžiamuoju procesu susijusių klausimų
- 10 atkuriamojo teisingumo paslaugas
- 11 tai, kokiais būdais ir sąlygomis gali būti kompensuotos išlaidos, patirtos dėl jo dalyvavimo baudžiamajame procese

Pagalbos tarnybos funkcijos pateikiamos 6 pav. PT organizuoja ir teikia pagalbą Lietuvos Respublikoje atsižvelgdama į individualius nukentėjusio asmens poreikius ir dėl padarytos nusikalstamos veikos atsiradusius poreikius prieš baudžiamąjį procesą, jo metu ir po jo, taip pat nepradėjus baudžiamojo proceso. PT, gavusi nukentėjusio asmens duomenis iš pirmojo kontakto institucijos arba iš paties nukentėjusio asmens, kuris tiesiogiai kreipėsi į PT, arba iš kitų asmenų, kurie pranešė PT apie nukentėjusį asmenį, nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nukentėjusio asmens duomenų gavimo dienos, pradeda organizuoti pagalbos teikimą.

Pagalbos tarnybos funkcijos (10 str. 4 d.)

- 1 Įvertina poreikius
 - 2 Teikia informaciją apie asmenų teises ir institucijas, kurios gali jas užtikrinti
 - 3 Teikia informaciją apie socialinių paslaugų įstaigas
 - 4 Teikia / organizuoja emocinę ir (ar) psichologinę pagalbą
 - 5 Organizuoja laikiną apgyvendinimą
 - 6 Teikia informaciją apie sveikatos priežiūros įstaigas
 - 7 Asmens prašymu organizuoja palydėjimą į kitas įstaigas
 - 8 Informuoja apie galimybę paduoti kompetetingai institucijai skundą dėl nusikalstamos veikos
 - 9 Teikia informaciją apie baudžiamajame procese kompetetingas institucijas
- Praneša apie galimą vaiko teisių pažeidimą policijai ir VTAJT

Specializuotos pagalbos tarnybų asociacijos parengtame „Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims paslaugų teikimo apraše“, kuriuo vadovaujasi visos šios asociacijos narės yra detalizuojamos šios pagalbos rūšys:

- Informavimo – informacijos nukentėjusiam asmeniui teikimas apie jo teises ir institucijas, kurios jas gali užtikrinti, o kai nukentėjęs asmuo yra vaikas, – apie Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybą; galimybes gauti emocinę, psichologinę, teisinę pagalbą; laikino apgyvendinimo galimybes; įstaigas ir organizacijas, teikiančias socialines paslaugas; sveikatos priežiūros įstaigų teikiamas paslaugas; palydėjimo nukentėjusio asmens į kitas įstaigas ir organizacijas galimybę jo prašymu.
- Konsultavimo – poreikių, problemų identifikavimas, įvertinimas; pagalbos priemonių plano sudarymas; nukreipimas psichologo ir / ar teisininko pagalbai; konsultavimą laikino apgyvendinimo klausimais; konsultavimą apie įstaigas ir organizacijas, teikiančias socialines ar sveikatos priežiūros paslaugas; palaikymas, motyvavimas, įgalinimas spręsti susidariusias problemas; poreikio tarpininkauti su kitomis institucijomis nustatymas; konsultavimą finansiniais, praktiniais klausimais, susijusiais su nusikaltimu; konsultavimą antrinės, pakartotinės viktimizacijos, bauginimo, keršto rizikos, prevencijos klausimais.
- Tarpininkavimo – pagalbos nukentėjusiajam asmeniui teikimas sprendžiant nusikalstamos veikos atvejį, tarpininkaujant valstybės ir / ar savivaldybės institucijose ir įstaigose bei su kitomis pagalbą teikiančiomis institucijomis, kai atstovaujama nukentėjusio asmens interesams. Tarpininkavimas galimas tik dėl konkretaus atvejo ir tik su nukentėjusio asmens sutikimu.
- Veiksmų ir pagalbos priemonių plano sudarymo, kuris apima nukentėjusio asmens saugumą, jo įvardintas problemas ir poreikius, turimus ir potencialius išorinius ir vidinius resursus, problemų sprendimo būdus ir priemones.
- Pagalbą rengiant dokumentus – PT specialistas savo kompetencijų ir funkcijų ribose, nukentėjusiam asmeniui pageidaujant, teikia pagalbą rengiant ir / arba rengia įvairius dokumentus.
- Palydėjimo – pagalbos tarnybos specialistas prireikus ir esant galimybei lydi nukentėjusį asmenį į pirmojo kontakto institucijas, kitas institucijas ir / ar organizacijas, kurios gali padėti spręsti dėl patirtos nusikalstamos veikos iškilusias problemas.
- Laikino apgyvendinimo organizavimo – PT specialistas savo darbo metu prireikus organizuoja laikiną nukentėjusio asmens apgyvendinimą.
- Psichologo pagalbą – psichologo teikiama emocinio palaikymo ir / ar psichologinė pagalba.
- Teisininko pagalbą – apima nukentėjusio asmens informavimą apie galimybę baudžiamojo proceso metu pateikti kompetentingai institucijai skundą dėl nusikalstamos veikos, baudžiamajame procese kompetentingas institucijas ir jų teikiamą pagalbą, kitą teisinę pagalbą.

Nuo nusikalstamos veikos nukentėjus vaikui, PT apie nukentėjusį vaiką nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo kreipimosi dienos, raštu arba elektroninių ryšių priemonėmis informuoja VTAJT.

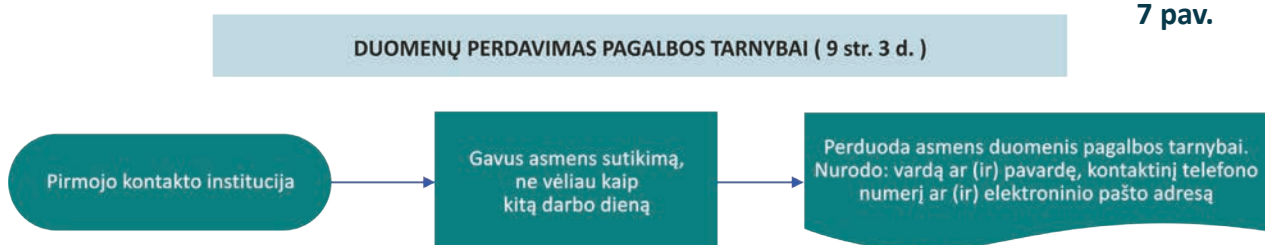

Duomenų perdavimas Pagalbos tarnybai ir Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui

Asmens duomenų perdavimo tvarką Pagalbos tarnybai numato LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas, kuris nurodo, kad:

Pirmojo kontakto institucija „kai asmuo pageidauja gauti šiame įstatyme numatytą pagalbą ir yra davęs sutikimą, kad jo asmens duomenys (vardas ar (ir) pavardė, kontaktinis telefono numeris ar (ir) elektroninio pašto adresas) būtų perduoti pagalbos tarnybai, pirmojo kontakto institucija nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, raštu arba elektroninių ryšių priemonėmis informuoja pagalbos tarnybą apie nukentėjusį asmenį nurodydama jo vardą ar (ir) pavardę, kontaktinį telefono numerį ar (ir) elektroninio pašto adresą“ (žiūrėti 7 pav.).

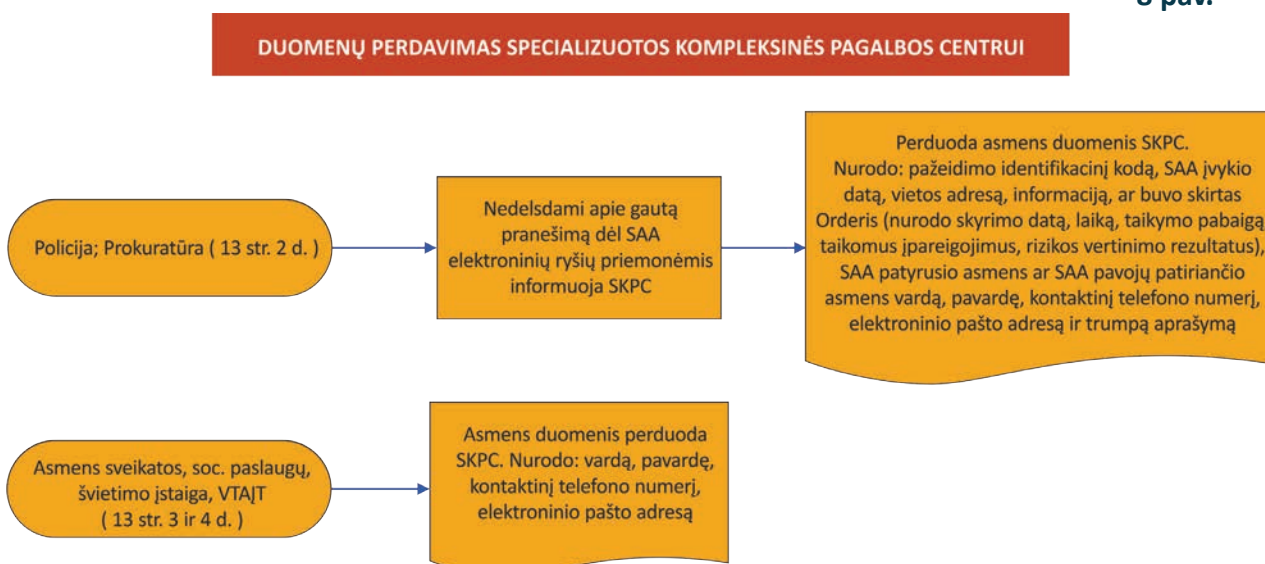
7 pav.

Asmens duomenų perdavimo tvarką Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui reglamentuoja LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (žiūrėti 8 pav.).

Policijos pareigūnas ar prokuroras, kai kreipiasi SAA patyręs asmuo ar SAA pavojų patiriantis asmuo, privalo nedelsdami apie gautą pranešimą dėl SAA elektroninių ryšių priemonėmis informuoti SKPC. Pateikiami būtiniausi SAA patyrusio asmens ar SAA pavojų patiriančio asmens duomenis: pažeidimo identifikacinis kodas (ROIK), įvykio data ir vietos adresas, informaciją, ar buvo skirtas Orderis (nurodoma Orderio skyrimo data, laikas, jo taikymo pabaiga, taikomi įpareigojimai ir SAA pavojaus rizikos vertinimo rezultatai), SAA patyrusio asmens ar SAA pavojų patiriančio asmens vardas ir pavardė, kontaktinis telefono numeris, elektroninio pašto adresas ir trumpas aprašymas. Pranešimą dėl SAA SKPC policijos pareigūnas ar prokuroras perduoda, nesvarbu, ar pradedamas, ar nepradedamas ikiteisminis tyrimas.

8 pav.

Asmens sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų įstaigos, VTAJT ar jos įgalioti teritoriniai skyriai, švietimo įstaigos informuoja SAA patyrusį asmenį ar SAA pavojų patiriantį asmenį, kad su juo susisieks SKPC ir, jam sutikus, suteiks pagalbą. Įstaigos SKPC pateikia būtiniausius SAA patyrusio asmens ar SAA pavojų patiriančio asmens kontaktinius duomenis (nurodo vardą, pavardę, telefono numerį, elektroninio pašto adresą).

PRABILK. Apsaugos užtikrinimas, pagalba ir paslaugų teikimas seksualinį smurtą patyrusiems ar seksualinio smurto pavojų patiriantiems suaugusiems asmenims

(Nacionalinio informacijos apie seksualinį smurtą centro algoritmo vizija)

Nacionalinis informacijos apie seksualinį smurtą centras, išanalizavęs ir įvertinęs Lietuvoje teikiamą ribotą pagalbą, seksualinį smurtą patyrusiems ar jo pavojų jaučiantiems asmenims, remdamasis užsienio šalių gerąja praktika, ilgamete SKPC veiklos patirtimi, PT sukauptu patyrimu parengė algoritmą – Viziją.

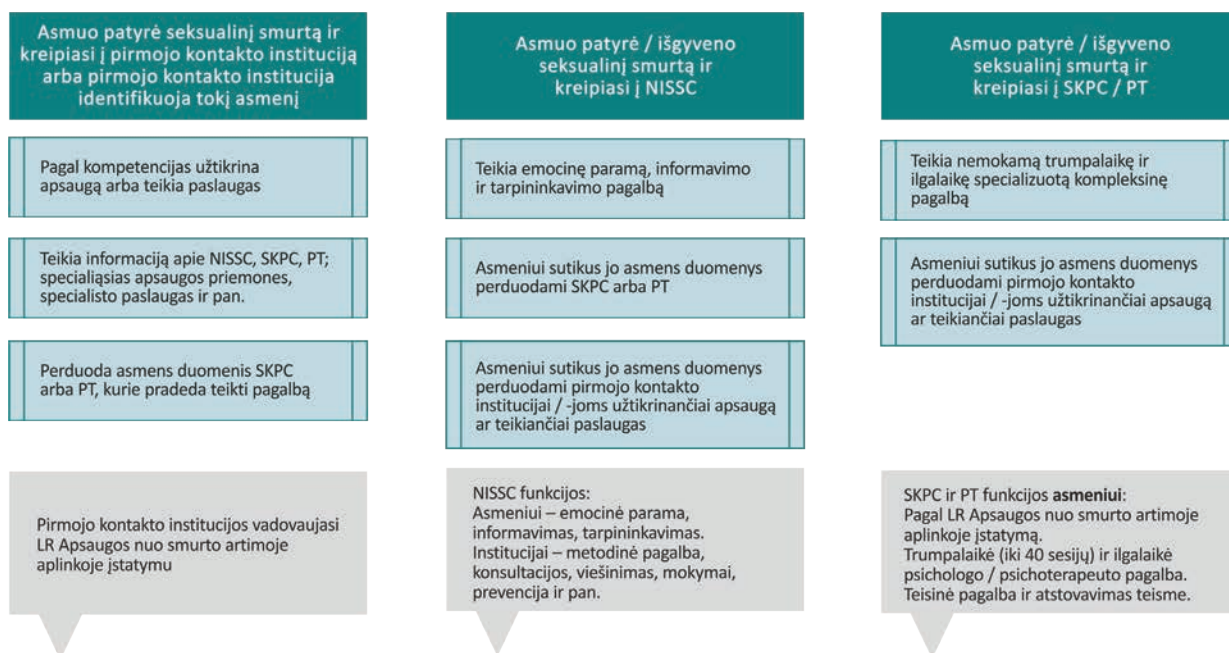
3 algoritme (9 pav.) pateikiama apsaugos užtikrinimo, pagalba ir paslaugų teikimo SeSm patyrusiems ar SeSm pavojų patiriantiems suaugusiems asmenims vizija, kuri turėtų inicijuoti diskusiją dėl apsaugos, pagalba ir paslaugų užtikrinimo seksualinį smurtą patyrusiam ar seksualinio smurto pavojų patiriančiam suaugusiam asmeniui sistemos (toliau – Sistema) kūrimo siekiant efektyvios bei kokybiškos, atliepančios nukentėjusio interesus bei poreikius apsaugos bei pagalba.

Lietuvoje yra pagrindinės sistemos įtvirtinimui reikalingos dalys. Nukentėjusiam asmeniui pagalbą teikia SKPC (artimoje aplinkoje), PT (ne artimoje aplinkoje), socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros įstaigos – paslaugas, švietimo įstaigos bei kitos institucijos, įstaigos bei organizacijos – vykdo švietėjišką veiklą, įstatymuose yra numatyta kaltininko atsakomybė, turime nukentėjusio asmens apsaugos mechanizmus, nuo 2023 m. liepos mėn. 1 d. savo veiklą pradėjo NISSC ir pan. Bet visos šios dalys veikia pavieniui, jų veiksmai nėra koordinuojami, neužtikrinama tinkama nukentėjusio asmens apsauga, specialistams trūksta žinių, įrankių ir kompetencijų dirbti su SeSm patyrusiais ar SeSm pavojų patiriančiais asmenimis. Kaip minėta įvade, esančios pagalbos bei paslaugų teikimo sistemos asmenims nukentėjusiems artimoje aplinkoje ir ne artimoje aplinkoje skiriasi, kas dažnai klaidina tiek skirtingų sričių specialistus, tiek nukentėjusius asmenis, tiek visuomenę.

Užsienio šalių geroji patirtis ir Lietuvos įvairių sričių specialistų nuomonė rodo, kad siekiant efektyvaus problemos sprendimo pagalba turėtų būti teikiama saugioje aplinkoje vienoje įstaigoje, kur pagalba, apsaugos ir paslaugų teikime dalyvautų specialistai, užtikrinsiantys jos teikimą konkrečiu atveju. Asmeniui, nukentėjusiam nuo SeSm, užtikrinamas anonimiškumas ir suteikiamas apsisprendimo laikotarpis (iki 12 mėn.), per kurį ji / jis gali kreiptis į teisėsaugos institucijas. Teismo medicinos ekspertizė turi būti atliekama nepriklausomai nuo to ar asmuo pageidauja kreiptis į teisėsaugos instituciją ar ne.

Siūlomas algoritmas, kuriuo turi vadovautis visos apsaugą užtikrinančios, pagalbą ir paslaugas teikiančios institucijos, pagrįstas tiek LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje, tiek ir LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymų nuostatomis.

PRABILK. Apsaugos užtikrinimas, pagalbos ir paslaugų teikimas seksualinį smurtą patyrusiems ar seksualinio smurto pavojų patiriantiems suaugusiems asmenims (Nacionalinio informacijos apie seksualinį smurtą centro algoritmo vizija)

Pagrindiniai aspektai:

1. Užtikrinant apsaugą, teikiant pagalbą ir paslaugas visos institucijos, organizacijos, įstaigos vadovaujasi LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu.
2. Seksualinį smurtą patyrusiam ar seksualinio smurto pavojų patiriančiam asmeniui pagalbą tame tarpe ir anoniminę teikia tik SKPC / PT (juridinis statusas – NVO), kurios vadovaujasi žmogaus teisių užtikrinimo principais, atsižvelgiant į individualius nukentėjusių asmenų poreikius, t. y. žmogaus teisių kontekste.
3. Stiprinti pirmojo kontakto institucijų specialistų gebėjimus atpažinti ir bendrauti su SeSm patyrusiu ar SeSm pavojų patiriančiu asmeniui.
4. SKPC ir PT, pretenduojantis teikti pagalbą seksualinį smurtą patyrusiam ar seksualinio smurto pavojų patiriančiam asmeniui, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai turi pateikti NISSC rekomendaciją.
5. Formalizuoti informacijos dalijimąsi tarp suinteresuotų institucijų, užtikrinančių apsaugą ir teikiančių pagalbą bei paslaugas SeSm patyrusiems ar jo pavojų patiriantiems asmenims. Tai turi apimti tarpinstitucinius duomenų mainus apie pagalbos teikimą, vykstančius procesus, taikytus pagalbos metodus, kurie buvo veiksmingi ar neveiksmingi organizuojant pagalbos teikimą, bei rezultatus, pagalbos teikimo procese iškilusias problemas bei iššūkius. Formalizuotas bendradarbiavimas turi būti grindžiamas ir apimti teisės aktus, poįstatyminius teisės aktus ir vidinius institucijų aprašus
6. SeSm patyręs ar SeSm pavojų patiriantis asmuo į apsaugos, pagalbos ir paslaugų sistemą gali patekti keliais būdais:
 - Asmuo pats, ar dėl jo kiti asmenys, kreipiasi į pirmojo kontakto instituciją. Pirmojo kontakto institucija asmeniui suteikia:
 - > informaciją numatytą LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo 9 str. 1 dalyje,
 - > apie nukentėjusį asmenį artimoje aplinkoje, vadovaujantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu informuoja SKPC, o apie nukentėjusį ne artimoje aplinkoje – NISSC.

- Asmuo pats, ar dėl jo kiti asmenys, kreipiasi į NISSC. NISSC specialistai asmeniui:
 - > suteikia emocinę paramą,
 - > suteikia informaciją numatytą LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo 9 str. 1 dalyje,
 - > esant poreikiui tarpininkauja institucijose,
 - > informuoja apie specializuotos kompleksinės pagalbos galimybes ir jam sutikus nukreipia specializuotai kompleksinei pagalbai į SKPC arba PT.
- Kreiptis pagalbos į NISSC galima telefonu +370 661 69990, elektroniniu paštu pagalba@prabilk.lt arba pradėjus tiesioginį pokalbį internetu <https://prabilk.lt/>. Asmeniui sutikus, jo asmens duomenys perduodami pirmojo kontakto institucijai.
- Asmuo pats, ar dėl jo kiti asmenys, kreipiasi į SKPC arba PT. Pagalba teikiama vadovaujantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nuostatomis. Asmeniui sutikus jo asmens duomenys perduodami pirmojo kontakto institucijai. Pagalbą teikia specializuoti SKPC ir / ar PT – t. y. SKPC / PT turintys specialistus gebančius teikti pagalbą seksualinį smurtą patyrusiems ar seksualinio smurto pavojų patiriantiems asmenims. SKPC / PT pasirengimą teikti tokią pagalbą vertina NISSC.

Įstaigų, organizacijų, institucijų funkcijos.

1. Pirmojo kontakto institucijų funkcijos apibrėžiamos LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme. Poreikiui esant integruojant / papildant LR Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymo nuostatomis.
2. SKPC / PT funkcijos:
 - organizuoti ir teikti pagalbą vadovaujantis LR Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu;
 - teikti nemokamą trumpalaikę (iki 40 sesijų) ir ilgalaikę psichologo / psichoterapeuto (pagal poreikį) pagalbą;
 - pagal poreikį teikti teisinę ir atstovavimo teisme pagalbą.
3. NISSC funkcijos teikiant pagalbą seksualinį smurtą patyrusiam ar seksualinio smurto pavojų patiriančiam asmeniui:
 - teikti skubią emocinę paramą SeSm patyrusiam ar SeSm pavojų patiriančiam suaugusiam asmeniui išgyvenančiam krizę ar krizinę situaciją;
 - asmeniui sutikus tarpininkauti, susisiekiant su kitais specialistais ar kitomis institucijomis, organizacijomis, įstaigomis;
 - informuoti SeSm patyrusį, SeSe pavojų patirintį ar kitą į NISSC besikreipusį fizinį asmenį apie institucijas, organizacijas, įstaigas užtikrinančias apsaugą, teikiančias pagalbą ir paslaugas.
4. NISSC funkcijos teikiant metodinę paramą institucijoms, organizacijoms, įstaigoms:
 - teikti metodinę pagalbą ir konsultavimą įstaigoms, organizacijoms teikiančioms pagalbą SeSm patyrusiems ir SeSm pavojų patiriantiems asmenims (tikslinė grupė – SKPC, PT teikiančios pagalbą nukentėjusiems asmenims);
 - rengti informacinę medžiagą seksualinio smurto tema ir ją viešinti nacionaliniu mastu (tikslinė grupė – Pirmojo kontakto institucijos, SKPC, PT teikiančios pagalbą nukentėjusiems asmenims, visuomenė);
 - organizuoti mokymus bei supervizijas specialistams (tikslinė grupė – SKPC, PT teikiančios pagalbą nukentėjusiems asmenims);
 - inicijuoti bei organizuoti tarpinstitucinius mokymus (tikslinė grupė – Pirmojo kontakto institucijos, SKPC, PT teikiančios pagalbą nukentėjusiems asmenims);
 - inicijuoti analitines veiklas bei rengti rekomendacijas;
 - vykdyti prevencines veiklas;
 - stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą nacionaliniu lygiu.

